

PEDAGOGIKA FAN SIFATIDA

Abrayqulova Gulsanam Abdi qizi

Asatova Madina Sirojiddin qizi

Termiz davlat pedagogika instituti talabalari

abrayqulovagulsanam@gmail.com

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada pedagogikaning fan sifatidagi mazmun-mohiyati, uning predmet va vazifalari, tadqiqot metodlari hamda boshqa ijtimoiy fanlar bilan o‘zaro bog‘liqligi tahlil qilinadi. Pedagogika inson tarbiyasi, ta’lim jarayoni va shaxs rivojlanishining ilmiy asoslarini o‘rganadigan mustaqil fan sifatida ko‘rib chiqiladi. Maqolada pedagogika fanining tarixiy shakllanishi, zamonaviy pedagogik yo‘nalishlarning rivojlanishi, innovatsion metodlar, shuningdek, pedagogik jarayonning nazariy va amaliy jihatlarini yoritiladi. Tadqiqot davomida pedagogik hodisalarni o‘rganishda ilmiy metodlarning o‘rni, ta’lim sifatini oshirishga qaratilgan yondashuvlar va pedagogikaning jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyati asoslab beriladi. Ushbu maqola pedagogika fanining mohiyatini chuqur anglashga xizmat qiladi va pedagogika sohasida ilmiy- amaliy izlanishlar olib borayotgan tadqiqotchilar uchun foydali bo‘ladi.

Kalit so‘zlar: pedagogika, ta’lim, tarbiya, shaxs rivojlanishi, pedagogik jarayon, ilmiy metod, didaktika, ta’lim texnologiyalari, innovatsion yondashuvlar, pedagogik ilmiy tadqiqot, tarbiya nazariyasi, o‘qitish jarayoni.

Kirish

Pedagogika insonning har tomonlama kamol topishi, uni ma’naviy, aqliy va jismoniy jihatdan rivojlantirishga qaratilgan ta’lim-tarbiya jarayonini o‘rganuvchi mustaqil fan sifatida jamiyat taraqqiyotida muhim o‘rin egallaydi. Bugungi globallashuv sharoitida ta’lim tizimining sifatini oshirish, pedagogik jarayonni ilmiy asosda tashkil etish va yangi pedagogik texnologiyalarni joriy etish zarurati pedagogikaning ilmiy ahamiyatini yanada oshirmoqda. Pedagogika fan sifatida inson shaxsining rivojlanishi, tarbiyaviy ta’sir mexanizmlari, o‘qitish jarayonining mazmuni va metodlarini chuqur o‘rganadi. Ushbu maqolada pedagogikaning shakllanishi, uning nazariy asoslari, tadqiqot metodlari hamda zamonaviy pedagogik yondashuvlarning ahamiyati yoritiladi. Pedagogika fanining rivoji nafaqat ta’lim

jarayonining samaradorligini ta'minlaydi, balki jamiyatning har tomonlamma taraqqiyotiga xizmat qiladi.

Asosiy qism

Pedagogika fan sifatida insonning tarbiyalanishi va ta'lim olishini ilmiy asosda o'rganuvchi tizimli bilim sohasidir. Ushbu fan ta'lim-tarbiya jarayonining mazmuni, shakllari, metodlari va vositalarini chuqur tahlil qiladi. Pedagogikaning asosiy vazifalaridan biri – shaxsning har tomonlamma kamol topishiga xizmat qiluvchi samarali ta'lim muhitini yaratishdir. Shaxs rivojining psixologik, ijtimoiy va biologik omillarini hisobga olgan holda pedagogika ta'lim jarayonini ilmiy yondashuv asosida tashkil etadi.

Pedagogika fanining rivojlanish tarixi juda qadimlarga borib taqaladi. Sharq mutafakkirlari – Abu Nasr Forobiy, Abu Ali ibn Sino, Alisher Navoiy kabi ulug' allomalar inson tarbiyasiga oid qimmatli fikrlar bildirgan. G'arbda esa Yan Amos Komenskiy, Dyui, Russo, Pestalozzi kabi pedagoglar ta'lim tizimining shakllanishiga ulkan hissa

qo'shganlar. Ularning g'oyalari

zamonaviy pedagogikaning shakllanishiga asos bo'lib xizmat qilgan. Bugungi kunda pedagogika asosan zamonaviy ta'lim texnologiyalarini, innovatsion metodlarni va shaxsga yo'naltirilgan o'qitish tamoyillarini o'z ichiga olgan kompleks ilmiy soha sifatida rivojlanmoqda.

Pedagogikaning tarkibiy qismlari ko'p bo'lib, ular orasida didaktika (o'qitish nazariyasi), tarbiya nazariyasi, maktabshunoslik, metodika, pedagogik psixologiya, boshqaruv pedagogikasi kabi yo'nalishlar alohida ahamiyatga ega. Didaktika o'quv jarayonining mazmuni, o'qitish prinsiplari, ta'lim metodlari, o'quv materialining tuzilishi va ta'lim jarayonining qonuniyatlarini o'rganadi. Tarbiya nazariyasi esa bolalarning ma'naviy, axloqiy, estetik va jismoniy tarbiyasini qanday tashkil etish kerakligini o'rgatadi. Ushbu yo'nalishlarning har biri pedagogika fanining amaliyotda samarali qo'llanilishi uchun muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

Zamonaviy pedagogika ilmiy tadqiqot metodlarining keng spektridan foydalanadi. Kuzatish, tajriba o'tkazish, suhbat, anketa, pedagogik diagnostika, statistik tahlil kabi metodlar pedagogik jarayonning samaradorligini aniqlashda muhim hisoblanadi. Ilmiy tadqiqotlar natijalari ta'lim tizimini takomillashtirish, yangi pedagogik texnologiyalarni yaratish va amaliyotga joriy etishda asosiy manba bo'lib xizmat qiladi. Xususan, raqamli ta'lim, masofaviy o'qitish, interaktiv metodlar va STEAM ta'limi kabi zamonaviy yondashuvlar pedagogikaning yangi bosqichga ko'tarilayotganini ko'rsatmoqda.

Learning and Sustainable Innovation

Bugungi kunda pedagogika fanining dolzarbligi ta'lim tizimida sodir bo'layotgan islohotlar, modernizatsiya jarayonlari va yangi metodik yondashuvlarning joriy etilishi bilan yana-da oshib bormoqda. Raqamli texnologiyalar ta'lim jarayoniga chuqur kirib kelgani sababli, pedagogikaning oldiga yangi vazifalar qo'yilmoqda. Xususan, elektron ta'lim platformalaridan foydalanish, masofaviy o'qitish

metodlarini takomillashtirish, multimedia vositalari yordamida o'qitish jarayonini samarali tashkil etish bugungi zamonaviy pedagogikaning asosiy talablari qatoriga kiradi.

Shuningdek, ta'lim jarayonini individuallashtirish, o'quvchilarning qobiliyat va ehtiyojlarini hisobga olgan holda ta'lim berish — pedagogikaning muhim yo'nalishlaridan biridir. Shaxsiy yondashuv asosida o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish, kreativlikni rag'batlantirish, muloqot kompetensiyasini oshirish kabi vazifalar pedagogik faoliyatning markazida turadi. Bu esa, o'qituvchidan faqat bilim berish emas, balki murabbiy, yo'l-yo'riq ko'rsatuvchi, motivator sifatida faoliyat olib borishni talab qiladi.

Pedagogik jarayonning samaradorligi ko'p jihatdan o'qituvchining pedagogik mahorati va kasbiy kompetentligiga bog'liq. Shuning uchun zamonaviy pedagogika o'qituvchilarni uzluksiz kasbiy rivojlantirish, malaka oshirish tizimini takomillashtirishni ham muhim vazifa sifatida ko'radi. Pedagogik refleksiya, o'z faoliyatini tahlil qilish, o'quvchilarning o'zlashtirish jarayonini diagnostika qilish kabi ko'nikmalar o'qituvchining zamonaviy kompetensiyasini belgilaydi.

Bundan tashqari, pedagogika fanining milliy va umuminsoniy qadriyatlarni rivojlantirishdagi o'rni ham katta. Ta'lim jarayonida ma'naviyatni shakllantirish, insonparvarlik tamoyillarini targ'ib qilish, vatanparvarlik ruhini singdirish pedagogikaning ijtimoiy vazifalari sirasiga kiradi. Bu, o'z navbatida, yosh avlodning komil inson bo'lib voyaga yetishiga xizmat qiladi.

Pedagogikaning amaliyot bilan uzviy bog'liqligi uning ijtimoiy ahamiyatini yanada oshiradi. Har qanday metod, texnologiya yoki yondashuv avvalo ta'lim jarayonida sinovdan o'tkaziladi va samaradorligi amaliy faoliyat orqali aniqlanadi. Shu ma'noda, pedagogika nazariya va amaliyotning uyg'unlashgan holatida faoliyat yuritadigan fan sifatida namoyon bo'ladi.

Pedagogika boshqa fanlar bilan integratsiyada ham muhim ahamiyat kasb etadi. Psixologiya bolalarning psixik rivojlanishini, sotsiologiya esa ta'limning

Learning and Sustainable Innovation

jamiyatdagi o‘rnini o‘rganadi. Shu bilan birga, falsafa, antropologiya va fiziologiya fanlari pedagogik jarayonni chuqur tahlil qilish va samarali tashkil etishda qo‘llaniladi. Bu integratsiya pedagogik yondashuvlarni ilmiy asosda mustahkamlaydi va ta’lim sifatini oshiradi. Umuman olganda, pedagogika jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti va kelajak avlodning bilimli, barkamol bo‘lib yetishishida hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, innovatsion pedagogik texnologiyalar, raqamli resurslar va shaxsiy rivojlanish pedagogik jarayonning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Shu sababli pedagogika ilmiy-amaliy ahamiyatga ega bo‘lgan, doimiy yangilanib boruvchi va jamiyat uchun strategik ahamiyatga ega fan sifatida rivojlanib bormoqda.

Xulosa

Pedagogika fan sifatida jamiyat taraqqiyoti va inson kamolotini ta’minlashga xizmat qiluvchi eng muhim ilmiy sohalaridan biridir. U nafaqat ta’lim jarayonini nazariy jihatdan asoslab beradi, balki amaliyotda qo‘llash uchun samarali metod va texnologiyalarni taklif etadi. Pedagogika o‘quvchi shaxsining har tomonlama rivojlanishini – intellektual, ma’naviy, axloqiy, estetik va jismoniy kamolotini ta’minlashga qaratilgan ilmiy asoslangan yondashuvlarni shakllantiradi. Fan sifatida pedagogika tarixiy tajribalar, zamonaviy ilmiy tadqiqotlar va innovatsion g‘oyalarga tayangan holda doimiy rivojlanib boradi.

Pedagogikaning dolzarbligi bugungi kunda yanada oshmoqda, chunki global o‘zgarishlar, axborot texnologiyalarining rivojlanishi, raqamli ta’lim vositalarining keng qo‘llanilishi ta’lim tizimidan yangicha yondashuvlarni talab qilmoqda. Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, kompetensiyaviy yondashuv, interaktiv metodlar, raqamli pedagogika, STEAM-ta’lim kabi zamonaviy pedagogik yo‘nalishlar ta’lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Bu esa pedagogika fanining nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatini ham kuchaytiradi.

Bundan tashqari, pedagogikaning psixologiya, sotsiologiya, lingvistika, falsafa, fiziologiya kabi fanlar bilan integratsiyasi o‘quv jarayonini chuqur tahlil qilish, o‘quvchilar ehtiyojlari va rivojlanish xususiyatlarini to‘g‘ri baholash imkonini yaratadi. Mazkur fanlar bilan uzviy bog‘liqlik pedagogik faoliyatning ilmiy asoslangan, natijaga yo‘naltirilgan bo‘lishini ta’minlaydi.

Umuman olganda, pedagogika jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida beqiyos rol o‘ynaydi. Chunki kelajak avlodning bilimli, ma’naviy yetuk, ijodkor va ijtimoiy

faol bo‘lib yetishishi pedagogik jarayonning samaradorligiga bog‘liq. Pedagogikaning fanga aylanishi, uning doimiy ravishda yangilanib borishi, ilmiy tadqiqotlar bilan boyitilishi kelajak ta‘limining sifatini oshirishga xizmat qiladi. Shu bois pedagogika har bir davrda o‘zining ilmiy-amaliy ahamiyatini saqlab qoluvchi, doimo takomillashib boruvchi fan sifatida e’tirof etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdukarimov, O. (2018). *Pedagogika nazariyasi*. Toshkent: O‘zbekiston.
2. Kobilova, K. A. (2020). *Maktabgacha ta‘lim va pedagogika asoslari*. Termiz: Termiz davlat pedagogika instituti.
3. Mirzaeva, L. (2019). *Ta‘lim va tarbiyada zamonaviy yondashuvlar*. Toshkent: Fan va ta‘lim.
4. Sultonova, M. (2021). *Pedagogik psixologiya*. Toshkent: O‘zbekiston pedagogika universiteti.
5. Shukurov, B. (2017). *Didaktika asoslari*. Toshkent: O‘zbekiston.
6. Dewey, J. (1916). *Demokratiya va ta‘lim (Democracy and Education)*. Nyu-York: Macmillan.
7. Komenskiy, J. A. (1657). *Katta didaktika (Didactica Magna)*. Amsterdam.
8. Forobiy, A. N. (1990). *Inson tarbiyasi va ta‘limi*. Toshkent: Sharq.
9. UNESCO (2020). *Global ta‘lim monitoringi hisobot (Global Education Monitoring Report)*. Parij: UNESCO.
10. Vygotsky, L. S. (1978). *Jamiyatda ong: Yuqori psixologik jarayonlarning rivojlanishi (Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes)*. Kembrij: Harvard University Press.